

ВІДГУК

**офіційного опонента д.мед.н., доцента ПИНДУС Тетяни Олексіївни
на дисертаційну роботу ТОПОВА Івана Георгійовича
«Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики та лікування
основних стоматологічних захворювань у підлітків з урахуванням
особливостей жирового харчування», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата медичних наук
за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія**

Актуальність теми. Останнім часом у зв'язку зі зростанням поширеності основних стоматологічних захворювань у дітей є вкрай актуальним пошук шляхів підвищення ефективності профілактики та лікування карієсу зубів та захворювань тканин пародонта у дитячого населення.

Фахівці Всесвітньої організації охорони здоров'я вважають, що стан здоров'я людини наполовину залежить від нашого способу життя і харчування. І раціональне харчування при цьому відіграє головну роль. Так, дефіцит життєво необхідних поживних речовин у підлітків, в період завершення формування зубо-щелепного апарату, призводить до порушень у фізіологічних процесах тканин ротової порожнини, підвищується ризик виникнення патологічних процесів органів ротової порожнини.

Аналіз характеру харчування і стану здоров'я переважної більшості населення України свідчить про зростання споживання жирів, нерідко з низькою або навіть негативною поживністю, тому пошук найбільш оптимального для здоров'я раціону жирового харчування та оцінка його впливу на стан ротової порожнини є актуальним завданням сучасної превентивної медицини.

Викладене спонукало дисертанта до поглибленого і сукупного вивчення стоматологічного статусу у підлітків, що навчаються у навчальному закладі закритого типу, розробити комплекс раціональних лікувально-профілактичних заходів з урахуванням особливостей жирового харчування. Це надасть

можливість підвищити ефективність лікувально-профілактичних заходів і, без сумніву, зменшити звернення учнів за стоматологічною допомогою, що є актуальним для практичної охорони здоров'я.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

Дисертація виконана в рамках двох науково-дослідних робіт ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України»: «Дослідити порушення процесів мінералізації та колагеноутворення у ротовій порожнині при стоматологічній патології та удосконалити методи ранньої діагностики та корекції цих порушень» (Шифр НАМН 098.16, № ДР 0116U004300) та «Корекція патогенетичних механізмів порушень вуглеводного та ліпідного метаболізму в організмі та тканинах ротової порожнини у пацієнтів в залежності від екологічних та аліментарних факторів, що впливають на вуглеводний та ліпідний обмін» (Шифр НАМН 103.19). Дисертант є співвиконавцем окремих фрагментів вищезазначених науково-дослідних робіт.

Метою дисертаційної роботи було підвищення ефективності профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей шляхом застосування лікувально-профілактичного комплексу на тлі високоолеїнового жирового раціону.

У роботі дисертант вирішував ряд завдань, а саме: оцінити та проаналізувати особливості харчування дітей 14-15 років, що навчаються у навчальному закладі закритого типу; дослідити гігієнічний рівень порожнини рота, стан твердих тканин зубів і пародонту дітей, що навчаються у військовому ліцеї; в експерименті на тваринах дослідити вплив звичайної соняшникової олії та високоолеїнової соняшникової олії на стан ротової порожнини та організм в цілому; клінічними методами дослідження оцінити вплив лікувально-профілактичного комплексу на тлі високоолеїнового жирового раціону на стан гігієни порожнини рота, стан твердих тканин зубів і пародонту у дітей; оцінити

вплив лікувально-профілактичного комплексу на тлі високоолеїнового жирового раціону на біохімічні та біофізичні показники ротової рідини у дітей.

Основні наукові положення, розроблені автором, обґрунтовані достатнім обсягом фактичного матеріалу. Експериментальні дослідження виконані з використанням 30 білих щурів стадного розведення з тривалістю дослідів в 30 днів. В клінічних дослідженнях взяло участь 76 особи віком 14-15 років, які навчаються в умовах закритого навчального закладу. В поглиблених дослідженнях з оцінки ефективності розроблених лікувально-профілактичних заходів взяло участь 39 осіб віком 14-15 років.

Клініко-лабораторні дослідження передбачали проведення клінічних, біохімічних, біофізичних методів обстеження, які є сучасними, загальноприйнятими, інформативними й адекватними поставленій у роботі меті та завданням.

Ретельна статистична обробка фактичного матеріалу з використанням параметричних і непараметричних методів аналізу переконливо свідчить про достовірність отриманих результатів, а їх обговорення, висновки та практичні рекомендації дозволяють стверджувати про достатній рівень обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, які доповідались і обговорювалися на 3-х науково-практичних конференціях.

За матеріалами дисертації опубліковано 10 наукових праць, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у наукових виданнях інших країн, 2 тези доповідей у матеріалах конференцій. Опубліковані праці повністю охоплюють всі розділи дисертації. Результати досліджень впроваджені у практичну діяльність лікувально-профілактичних стоматологічних закладів, а також у науково-педагогічну діяльність кафедри стоматології дитячого віку Одеського національного медичного університету.

Наукова новизна та практична значимість роботи.

Доповнено наукові дані про стоматологічний статус дітей 14-15 років, що навчаються, мешкають та харчуються в умовах навчального закладу закритого

типу, до складу жирового раціона яких входила переважно високолінолева соняшникова олія.

Вперше в експерименті на щурах доведено карієспрофілактичний та пародонтопротекторний ефект високоолеїнової соняшникової олії «Оливка» із високим вмістом олеїнової жирної кислоти, виявлена її антидисбіотична ефективність, здатність покращувати стан антиоксидантної системи організму, нормалізувати стан мікробіоценозу, знижувати ризик розвитку ожиріння і стеатогепатиту.

Вперше показано, що використання розробленого комплексу лікувально-профілактичних заходів із введенням у раціон високоолеїнової олії дозволило підвищити карієспрофілактичну ефективність, більш ефективно знизити активність запального процесу, підвищити антиоксидантний і неспецифічний антимікробний захист, нормалізувати мікробіоценоз порожнини рота, нормалізувати метаболічні процеси в клітинах букального епітелію.

Встановлено, що оцінка характеру харчування дітей та його корекція у навчальних закладах є важливим при комплексному підході у профілактиці основних стоматологічних захворювань.

Тому дану роботу слід визнати науково обґрунтованою і практично значимою, що відповідає запиту теоретичної та практичної стоматології.

Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо змісту та оформлення роботи.

Дисертаційна робота Топова Івана Георгійовича побудована за традиційною схемою, викладена на 180 сторінках. Складається із переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу “Матеріали та методи досліджень”, трьох розділів власних досліджень, розділу “Аналіз та узагальнення отриманих результатів”, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел, який містить 234 найменування, з яких 44 написано латиною, та додатків. Робота містить 24 таблиці та 4 рисунки.

Вступ дисертації достатньо повно і логічно розкриває актуальність теми дослідження, мету і завдання, наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів, особистий внесок автора у виконання даного дослідження, впровадження та апробацію дисертаційних матеріалів, повноту їх викладення в опублікованих працях, обсяг і структуру дисертації. Всі складові вступу сформульовані ґрунтовно.

Огляд літератури “Стоматологічна захворюваність в залежності від умов харчування, сучасні уявлення про жирове харчування, його склад та властивості” викладений на 29 сторінках, складається з 3-х підрозділів, у яких аналізуються літературні джерела з питань, що надалі розробляються в дисертації. Перший підрозділ присвячений опису сучасного стану поширеності основних стоматологічних захворювань серед дитячого населення та впливу різних екзогенних факторів, в тому числі харчування, на стан ротової порожнини. Другий підрозділ характеризує сучасний стан культури жирового харчування, та у третьому розділі відображено властивості різного роду жирних кислот, їх вплив на організм людини та зокрема на ротову порожнину.

В цілому огляд літератури читається з інтересом, усі наведені данні свідчать про компетентність дисертанта в проблемі, зауважень не викликає.

Другий розділ “ Матеріали та методи досліджень ” має чотири підрозділи, які логічні за змістом і характеризують обсяг та характер виконаних експериментальних, клінічних, клініко-лабораторних та статистичних досліджень. Розділ викладено на 11 сторінках, містить 1 таблицю. В цілому розділ викладений інформативно.

Зауваження: необхідно було б більш чітко вказати як вводили в раціон високоолеїнову олію, яким чином діти її вживали.

Третій розділ дисертації присвячений експериментальній оцінці впливу олій із різним жирно кислотним складом на стан експериментальних тварин. Розділ викладено на 11 сторінках, містить 8 таблиць.

Експеримент проведено з використанням 30 білих щурів лінії Вістар, віком 5 місяців, які за характером харчування були поділені на 3 групи по 10 тварин в кожній: 1-а група (контрольна) – дієта віварію; 2-а група – дієта віварію, 5% - соняшникова олія «Щедрий дар»; 3-я група – дієта віварію, 5% - високоолеїнова соняшникова олія «Оливка».

Аналіз отриманих даних показав, що введення у раціон високоолеїнової соняшникової олії «Оливка» замість звичайної олії з високим вмістом лінолевої жирної кислоти дозволяє знизити рівень мікробного обсіменіння, нормалізувати стан мікробіоценозу, встановлено значне зниження ступеня дисбіозу під дією високоолеїнової соняшникової олії «Оливка», що вказує на її антидисбіотичний ефект, спостерігається зниження рівня біохімічних маркерів запалення МДА та еластази, що свідчить про протизапальну дію на тканини пародонту високоолеїнової соняшникової олії, на відміну від звичайної олії, покращується стан антиоксидантної системи організму, що підтверджується підвищенням рівня каталази та індексу АПІ і вказує на посилення захисних можливостей організму.

Автором доведено, що вживання високоолеїнової соняшникової олії веде до зниження показників карієсу та рівня атрофії альвеолярного відростка у експериментальних тварин. Виявлено, що годування щурів високоолеїновою соняшниковою олією знижує ризик розвитку ожиріння і стеатогепатиту.

Зауваження до даного розділу відсутні.

У четвертому розділі дисертації на 8 сторінках у 2-х підрозділах викладено результати дослідження стоматологічного статусу учнів навчального закладу закритого типу, та оцінка особливостей харчування у даному закладі. Розділ містить 3 таблиці та 4 рисунка.

Автором було встановлено, що поширеність карієсу і його ускладнень склала 77,7 %. Поширеність захворювань тканин пародонта склала 69,9 %. Окрім того, у 15 % дітей спостерігався незадовільний рівень гігієни порожнини рота.

Автором був визначений рівень стоматологічної допомоги, який склав 31 % і оцінюється як недостатній.

Вивчення особливостей харчування підлітків свідчить про те, що з усіх дітей 93,5 % (201 дітей) харчуються регулярно, тобто 4 рази на добу і тільки 6,5 % (14 дітей) харчуються не регулярно. Також виявилось, що всі діти хоча б інколи харчуються у буфеті та 35,3 % (76 дітей) відповіли, що кожний день користуються буфетом. Визначено, що 23,8 % опитуваних стверджують (49 дітей), що не любляють солодку їжу, 27,4 % (59 дітей) відповіли, що не любляють хлібобулочні вироби, 100 % (215 дітей) кажуть, що вживають фрукти, 9,8 % (21 дітей) негативно відносяться до овочів, 3,7 % (8 дітей) не вживають м'ясо, 32,6 % (70 дітей) не вживають морепродукти, та 12,6 % (27 дітей) негативно ставляться до молочних продуктів.

Також встановлено, що основну частину жирового раціону учнів ліцею складають масло вершкове 61,5-72,4 % та 72,5-79,9 % (разом 27 г/добу) та соняшникова олія нерафінована та рафінована (разом 16 г/добу). Однак оливкова олія складає у середньому лише 0,01 г/добу, а це у 1000 разів менше ніж рафінованої соняшникової олії, та в 600 разів менше ніж нерафінованої соняшникової олії.

На підставі отриманих даних дисертантом обґрунтовано необхідність розробки для учнів навчальних закладів закритого типу ефективних комплексних патогенетично обґрунтованих лікувально-профілактичних заходів з корекцією жирового харчування. Зауважень немає.

П'ятий розділ присвячено оцінці ефективності використання розробленого ЛПК на тлі високоолеїнового жирового раціону у підлітків. Розділ викладено на 22 сторінках, містить 12 таблиць, складений з 3-х підрозділів.

У першому підрозділі наведено результати клінічної оцінки ефективності ЛПК на тлі високоолеїнового жирового раціону. Так, автором доведено, що його використання дозволило отримати за 2 роки спостережень карієспрофілактичний ефект в 46,1 %, за 1 рік спостережень зменшити індекс

РМА % в 1,4 разів, кровоточивості – в 1,4 разів і отримати пародонтопротекторну ефективність в 67,2 %.

Другий підрозділ присвячений оцінці біохімічних показників ротової рідини у підлітків в ході лікувально-профілактичних заходів.

Автором показано, що під впливом розробленого ЛПК на тлі високоолеїнового раціону спостерігається покращення стану антиоксидантної системи захисту організму, підвищується неспецифічна резистентність порожнини рота, знижується мікробна заплідненість ротової рідини, в результаті чого нормалізується мікробіоценоз в порожнині рота.

У третьому підрозділі відображено дані щодо зміни біофізичних показників клітин букального епітелію дітей у динаміці, а саме, відсоток електрофоретично рухливих ядер та відношення амплітуд зміщення ядер і плазмолем, після лікувально-профілактичних заходів та вживання олії «Оливка» протягом року. Отримані автором результати вказують на поліпшення метаболічних процесів в клітинах букального епітелію у дітей під впливом ЛПК та високоолеїнового раціону.

Зауваження: для більшої наглядності ефективності лікувально-профілактичних заходів можна було б деякі таблиці замінити або доповнити діаграмами.

В розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» наведено обґрунтований підсумок дисертаційної роботи, що висвітлює теоретичну і практичну значимість отриманих результатів для наукової і практичної стоматології.

Розділ викладено на 18 сторінках, в котрих автор у стислому вигляді характеризує і узагальнює основні результати власного дослідження. Автор робить висновок, що на тлі високої розповсюженості основних стоматологічних захворювань серед дитячого населення є необхідність в призначенні запропонованого лікувально-профілактичного комплексу, а також в

корекції складу раціону, зокрема, жирового харчування у навчальних закладах, що підвищує лікувально-профілактичний ефект.

Зауваження: доцільно було б порівняти власні результати з результатами інших дослідників, що вивчали дану проблему.

Висновки сформульовані конкретно, відображають найбільш значимі результати дисертаційного дослідження, відповідають його завданням.

Практичні рекомендації сформульовані лаконічно, є конкретними і зрозумілими для практичних лікарів і пропонуються автором для впровадження в клінічну практику.

Загалом дисертаційна робота написана логічно, послідовно, цифрові дані систематизовано у таблицях, що полегшує їх сприйняття і порівняння.

Викладені в даному відгуку зауваження не є принциповими і не впливають на значимість виконаної дисертантом роботи.

Автореферат і опубліковані праці повністю відображають основний зміст та результати дисертаційного дослідження.

В плані дискусії дисертанту необхідно дати пояснення на ряд питань:

1. Який механізм карієспрофілактичного і пародонтопротекторного ефекту запропонованого Вами лікувально-профілактичного комплексу?
2. У зв'язку з чим Ви вибрали для досліджень дану вікову групу?
3. Чому Ви використовували саме соняшникову високоолеїнову олію «Оливка», а не, наприклад, оливкову олію?
4. З чим пов'язаний вибір даного навчального закладу для проведення Ваших досліджень?

Заключення

Дисертаційна робота Топова Івана Георгійовича на тему: «Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у підлітків з урахуванням особливостей жирового харчування» є завершеним науковим дослідженням, що виконано за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія, в якому дисертант запропонував

нове рішення науково-практичної задачі – підвищення ефективності профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей шляхом застосування лікувально-профілактичного комплексу на тлі високоолеїнового жирового раціону.

За актуальністю теми, обсягом досліджень, викладеним в роботі матеріалом, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків, науковою новизною і практичним значенням рекомендацій дисертація повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. і №1159 від 30.12.2015), а її автор, Топов Іван Георгійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент

Завідувач кафедри дитячої стоматології
ТзОВ «Львівський медичний інститут»,
доктор медичних наук, доцент

Т.О. ПИНДУС

